

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

KALEVAGATAN 6 - HELSINGFORS
Telefon (växel) 64 25 11 Postgiro 120811
Affärsbankerna Andelskassorna Sparbankerna konto 5041

Cirkulär nr 11/63

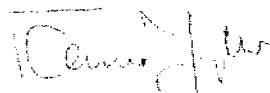
11.6.1963

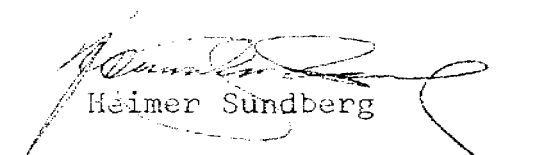
Till de pensionsanstalter, som bedriver verksamhet i enlighet med lagarna om pension för arbetstagare

Betr.: anvisningar för avgörande av ärenden rörande arbetsoförmåga

Pensionsskyddscentralens invaliditetsgrupp utarbetar anvisningar för avgörande av ärenden rörande arbetsoförmåga. Utformningen av dessa anvisningar, som har karaktären av rekommendation, är delvis beroende av de ändringar, som föreslagits i arbetspensionslagstiftningen, och av de justeringar, som i samband därmed företas i försäkringsvillkoren och i pensionskassornas och pensionsstiftelsernas stadgar. Emedan anvisningarna på grund härav kan bli slutligt utarbetade tidigast nästa höst, har det befunnits påkallat att tillsända pensionsanstalterna till kännedom bifogade hittills utarbetade kapitel av anvisningarna.

PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tauno Jylhä

Heimer Sundberg

Bilagor:

- 1) Om bedömande av arbetsoförmåga
Allmänna synpunkter
- 2) Definitionen av arbetsoförmåga i
enlighet med minimivillkoren i APL
- 3) Förvägrande eller nedsättning av
invalidpension på grund av arbets-
tagarens uppsåtliga handling,
grova vållande eller brott

Om bedömning av arbetsförmåga

Allmänna synpunkter

Sjukdom,
lyte eller
skada som
primär för-
utsättning
för arbets-
förmåga

Vid prövning, huruvida en sökande är berättigad till invalidpension, gäller det att utreda, huruvida han uppfyller de i lag och i pensionsskyddsvillkoren uppställda förutsättningar för arbetsförmåga. Såsom av följande redogörelse framgår, omfattar arbetspensionssystemet fyra olika definitioner på arbetsförmåga, varav tre kommer i fråga som alternativ inom APL:s krets och den fjärde hör till KAPL-systemet. Gemensamt för alla dessa definitioner är den omständigheten, att nedgången eller avsaknaden av arbetsförmåga bör förorsakas av sjukdom, lyte eller skada. Förutom denna omständighet, som skall fastställas på medicinska grunder, inverkar även andra faktorer av olika slag på bedömningen av arbetsförmågan, men har sökanden ej någon sjukdom, lyte eller skada, kan det snarare vara fråga om arbetslöshet än om arbetsförmåga.

Invalidi-
tetsgraden

Sedan gammalt har olika lyten och skador klassificerats enligt graden av den invaliditet de förorsakar. Senare har man sökt bestämma motsvarande procenttal utvisade invaliditetsgraden jämväl beträffande olika sjukdomstillstånd. För närvarande användes hos oss allmänt av professor Eero Ponteva uppgjorda normtabeller, som är publicerade bl.a. i Finlands Läkarförbunds årsbok för år 1961. Ehuru den invaliditetsgrad, som framgår av tabellerna, är till god hjälp vid bedömning av arbetsförmåga, är den icke ensam avgörande. Den invaliditetsgrad tabel-

lerna utvisar anger endast av sjukdom, lyte eller skada orsakat allmänt men, sökandens faktiska arbetsförmåga kan avvika betydligt därifrån på grund av hans individuella egenskaper och förhållanden. Dessutom är begreppet arbetsoförmåga i arbetspensionssystemet icke bundet vid en procentuellt fixerad invaliditetsgrad. Man kan dock säga, att vid en invaliditetsgrad, som är låg, kanske endast några tiotal procent, inverkar sjukdomen, lytet eller skadan så litet på arbetsförmågan, att den icke kan anses förorsaka arbetsoförmåga. I allmänhet brukar man fordra, att den av sjukdom, lyte eller skada förorsakade invaliditetsgraden uppgår till åtminstone 50 procent förrän beviljande av invalidpension kan komma ifråga. I arbetspensionssystemet torde man icke obetingat kunna fasthålla vid en sådan gräns, men sannolikt kommer de fall, där pension beviljas vid en invaliditetsgrad lägre än 50 procent, att utgöra undantag från den allmänna regeln.

Arbetsoförmågas varaktighet

För bedömande av arbetsoförmågas varaktighet kan ledning erhållas av de anvisningar Finska Livförsäkringsbolagens förening utgett för bedömningen i liv- och sjukförsäkringsärenden. Där anges den normala tiden för arbetsoförmåga vid okomplicerade sjukdomar. Då sökanden lider av flere sjukdomar, kan tillfrisknandet bli fördröjt, vilket är att beakta vid anvisningarnas tillämpning. I vissa fall kan förhoppningarna om tillfrisknande vara väsentligt beroende av vård- och rehabiliteringsåtgärder. Ifall det är fråga om en ofarlig åtgärd, kan man fordra, att sökanden underkastar sig den. T.ex. de flesta bräckoperationer hör till denna grupp. Däremot kan sökanden ej tvingas att underkasta sig en vårdåtgärd, vilken är att be-

Farliga vårdåtgärder

trakta som livsfarlig, såsom t.ex. hjärnoperationer och i allmänhet operationer i bröst- eller bukhålan.

Svåra kancerfall

Särskild uppmärksamhet påkallar svåra fall av cancer och därmed jämförliga sjukdomar, vilka medicinskt sett är att betrakta som hopplösa. Sjukdomen kan ännu vara i ett sådant stadium, att den strängt taget ej hindrar utförande av arbete. Emedan det dock kan betraktas, som uppenbart att en snabb försämring av tillståndet kommer att inträda, beviljas i allmänhet pension omedelbart då sjukdomen med säkerhet kan konstateras.

der

Sökandens ålder utgör ett slags mellanform emellan de på arbetsoförmågans bedömande inverkan de medicinska omständigheterna och övriga faktorer. Aldrandet medför i allmänhet även på medicinsk väg konstaterbara förändringar i människans funktioner. Den psykiska och fysiska prestationsförmågan försämras och tillika blir de men, som förorsakas av sjukdomar, lyten och skador mera prononcerade. Möjligheterna för tillfrisknande blir även mindre. Hertil kommer en äldre persons försvagade förmåga att anpassa sig till nya förhållanden och ett nytt yrke. Ehuru hög ålder ej ensam för sig kan betraktas som en sjukdom, är den en omständighet, som på ett avgörande sätt kan inverka på bedömandet av den arbetsoförmåga, som förorsakats av sjukdom, lyte eller skada. Detta är dock så individuellt, att någon klar regel ej kan formuleras. Då ett avsevärt förtidigt åldrande är ifråga, kan det redan som sådant betraktas som sjukdom.

Om övriga på bedömandet av arbetsoförmåga inverkan de faktorerna blir det tal i samband med de olika definitionerna på arbetsoförmåga. Här må endast konstateras, att sådana omständigheter som yrkesskicklighet, sociala förhållanden och möjlig-

heterna att erhålla arbete på hemorten spelar vid avgörandet en desto större roll, ju lägre den av sjukdom, lyte eller skada förorsakade allmänna invaliditetsgraden är.

Definitionen av arbetsoförmåga i enlighet med minimivillkoren i APL

Definitionen Enligt stadgandena i APL 4 § 3 mom. har arbetstagare, som på grund av sjukdom, lyte eller skada erhåller folkpension, i varje fall rätt till invalidpension.

Bundenhet vid folkpension Beviljande av invalidpension bör anses förutsätta, att arbetstagaren beviljats folkpension på grund av sjukdom, lyte eller skada. Däremot fordras icke, att till arbetstagaren utbetalas folkpension. Har folkpension förvägrats t.ex. därför, att arbetsoförmågan följt av pensionstagarens grova vållande eller har utbetalningen av pensionen uppskjutits eller avbrutits utgör denna omständighet icke i och för sig något hinder för beviljande av invalidpension enligt APL. En annan sak är, att i sådant fall kan även förvägrande eller nedsättning av APL-pensionen komma i fråga. För stadgandena härom redogöres särskilt längre fram. Bundenheten vid folkpensionen framträder även så, att APL-pension beviljas att begynna vid samma tidpunkt, från vilken folkpensionen beviljats. Vid bestämmandet av tidpunkten för pensionens början inverkar det således icke på saken, när själva arbetsoförmågan begynt.

Invaliditetsgraden vid bedömning av invaliditet enligt folkpensionslagen För erhållande av invaliditets- eller sjukpension enligt folkpensionslagen fordras först och främst, att sökandens sjukdom, lyte eller skada medicinskt bedömt orsakar avsevärt men. I allmänhet kan man anse, att en person, som på grund av sjukdom, lyte eller skada har en invaliditetsgrad på 70 %, är

arbetsförmögen i folkpensionslagens mening. Folkpensionslagen binder dock icke arbetsförmågan vid en viss invaliditetsgrad, men ju mindre den är, desto större avseende fästes vid andra på saken inverkan omständigheter. Är invaliditetsgraden lägre än 50 %, beviljas i allmänhet icke folkpension. Å andra sidan är i vissa fall, där mycket hög invaliditetsgrad föreligger, nämligen då vederbörande är blind, oförmögen att röra sig eller så hjälplös, att han ej kan reda sig utan annans hjälp, denna omständighet ensam för sig tillfyllest för erhållande av folkpension.

Utförandet
av arbete
vid bedöman-
de av i folk-
pensionslagen
avsedd in-
validitet

I andra än i sistnämnda fall förutsätter beviljande av folkpension ytterligare, att sjukdomen, lytet eller skadan gör sökanden oförmögen att draga försorg om sig själv genom arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter. Härmed avses, att han ej förmår genom sitt arbete draga försorg om sitt eget uppehälle. Bör han anses kunna genom sitt tidigare eller annat lämpligt arbete förmå draga försorg om sin egen nödvändiga utkomst, kan han ej betraktas som arbetsförmögen, även om han ej skulle förmå sörja för hela familjens uppehälle. Uttrycket "arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter" avser sådant arbete, som ej är vådligt för sökandens hälsa och vilket kan betraktas som lämpligt för honom med beaktande av hans utbildning och yrkesförmåga. Även åldern tas härvid i beaktande.

Tiden av arbetsförmåga som förutsättning för folkpension

Förutsättning för erhållande av i folkpensionslagen avsedd invalidpension är, att sjukdomen, lytet eller skadan kan anses förorsaka varaktig arbetsförmåga. Kan arbetsförmågan ej anses vara bestående, kommer beviljande av sjukpension ifråga. Härför fordras, att arbetsförmågan varat minst sex månader och kan antagas fortsätta ännu en avsevärt lång tid. Som sådan har

i praxis betraktats minst sex månader. Sjukpension kan dock beviljas utom föregående arbetsoförmåga, ifall sjukdomen kan antagas fortgå under ytterligare minst ett år.

Tidpunkten,
från vilken
folkpension
beviljas

Folkpension beviljas i allmänhet från början av påföljande månad efter det pensionsansökningen inlämnats till Folkpensionsanstaltens distriktsombudsman. Detta förutsätter dock, att rätten till pension uppkommit före pensionens begynnelse-tidpunkt. Ifall stadgandet om sex månaders karenstid tillämpas vid beviljande av sjukpension, beviljas pensionen tidigast räknat från början av den månad, som följer efter karenstidens utgång. Vid bestämmande av karenstid anses arbetsoförmågan i allmänhet ha begynt, då sökanden på grund av sjukdomen upphörde att arbeta.

Specialfall

Såsom av det föregående framgått, kommer vid beviljande av invaliditetspension i enlighet med minimivillkoren i APL en bedömning av arbetstagarens arbetsförmåga i allmänhet icke ifråga, utan pensionen beviljas, ifall arbetstagaren beviljats folkpension på grund av arbetsoförmåga. Då likväl folkpension kan beviljas en blind, rörelseoförmögen eller annars hjälplös person oberoende av hans arbetsprestation, är det möjligt, att en sådan folkpensionär står i arbetsförhållande hörande under APL. Såvida icke begränsningsstadgandena i APL och ej heller med lagens ikraftträdande sammanhängande andra begränsningar utgör hinder, är sådan arbetstagare berättigad även till invalidpension enligt denna lag. Därest likväl av sagda begränsningar följer, att APL-invalidpension ej kan beviljas på grund av ifrågavarande blindhet, rörelseoförmåga eller hjälplöshet, bör arbetstagaren enligt APL anses vara berättigad till invalidpension, ifall han på grund av annan sjukdom, lyte eller skada

blir oförmögen att försörja sig. Pensionsanstalten har då att självständigt bedöma arbetsoförmågan och dess varaktighet. Vid bedömandet tillämpas samma principer, som vid beviljande av folkpension. Pensionen beviljas från början av påföljande månad efter det nya pensionsfallet och längst för den tid, under vilken den nya sjukdomen, lytet eller skadan förorsakar arbetsoförmåga.

Förvägrande eller minskning av invalidpension på grund av arbetstagarens uppsåtliga handling, grova vållande eller brott

Lagsstadgan-
dena

Enligt APL 8 § 3 mom. skall invalidpension förvägras eller minskas, därest arbetstagaren uppsåtligen förorsakat sin invaliditet. Detta stadgande skall tillämpas även på KAPL-invalidpension. Uteslutande på APL-invalidpension är tillämpligt stadgandet i 4 momentet av samma paragraf, att vid anordnande av pensionsskydd må bestämmas, att invalidpension må minskas, ifall arbetstagaren förorsakat sin invaliditet genom grovt vållande eller ådragit sig sjukdom, lyte eller skada genom brottslig handling. Enahanda bestämmelser har intagits i de allmänna försäkringsvillkorens 7 § 2 mom. ävensom i mallstadgarna för pensionskassorna (13 § 2 mom.) och för pensionsstiftelserna (12 § 2 mom.). Beträffande KAPL-pensionerna gäller i motsvarighet härtill stadgandet i KAPF 8 §, enligt vilket invalidpension må minskas om sökanden genom brottslig handling eller grovt vållande väsentligen bidragit till uppkomsten av invaliditeten.

Uppsåtlig
handling som
grund för
förvägrande
eller minsk-
ning

Konstateras arbetstagare uppsåtligen ha förorsakat sin invaliditet, skall pension alltid förvägras eller minskas. Härvid bör dock fordras icke blott, att handlingen varit uppsåtlig, utan även, att därmed avsetts att åstadkomma den uppkomna följden. Det bör även anses klart, att för uppsåt fordras tillräcklighet. Ifall en sinnessjuk eller oligofren person stympar sig själv, föreligger i allmänhet ej uppsåtlig handling och icke ens vållande.

Grovt vållande som grund för förvägrande eller minskning

I motsats till vad som är fallet vid uppsåtlig handling ankommer det på pensionsanstaltens egen prövning, huruvida anstalten bestämmer, att pension alls skall minskas då arbetstagare genom grovt vållande förorsakat sin invaliditet. Vid tillämpning av denna sin prövningsrätt bör pensionsanstalten dock icke besluta godtyckligt, utan den bör söka i varje enskilt fall utreda de på saken verkande omständigheterna och lämpa påföljden enligt dessa. Längre fram blir det fråga om den betydelse företagen nedsättning av skadestånd för olycksfall har i arbetspensionsärendet. I detta sammanhang må konstateras, att olycksfallsförsäkringslagens och folkpensionslagens stadganden om minskning av pension, resp. ersättning är uppenbart strängare för den försäkrade än stadgandena i APL. Enligt folkpensionslagen kan även fylleri utgöra grund för minskning och enligt olycksfallsförsäkringslagen kan ersättning nedsättas även då arbetstagaren ej iakttagit bestämmelserna rörande skydd i arbete. Den skillnaden finnes även, att i olycksfallsförsäkringslagen och folkpensionslagen talas om grov vårdslöshet, medan i APL användes termen grovt vållande. Detta är ursprungligen en straffrättslig term, som avser den svåraste graden av vållande (s.k. luxuria), varvid gärningsmannen med något slags säkerhet föreställer sig följderna av handlingen, men det oaktagat begår den. För att förvägrande eller minskning av pension på grund av grovt vållande kunde komma ifråga, bör fördras, att arbetstagaren kan anses ha insett, att handlingen är förbunden med fara för framkallande av invaliditet, men utan att åsyfta denna följd dock utför handlingen. Det är härvid fråga om fall, som tangerar uppsåt. I allmänhet kan man anse grovt vållande föreligga då uppsåt ej klart kan bevisas.

Brottslig handling som grund för förvägrande eller minskning

Såsom av det ovensagda framgår, är förorsakande av invaliditet genom uppsåtlig handling eller grovt vållande en synnerligen kvalificerad form av självframkallat pensionsfall. Det synes naturligt, att även beträffande brottslig handling bör fordras betydande kvalifikationer för att sådan handling skall utgöra grund för minskning av arbetspension. Formellt taget skulle bestämmelsernas ordalydelse "ådragit sig sjukdom, lyte eller skada genom brottslig handling" giva möjlighet att tillämpa minskningsrätten även på relativt lindriga fall. Då emellertid ändamålet med arbetspension är att trygga arbetstagarens utkomst och då arbetspensionssystemet utmärkes av oantastbarhetsprincipen, kan pensionen jämföras med ännu inestående lön. Skäl att minska pension föreligger därför endast i sådana grova fall, där gärningsmannen har måst förstå, att han genom brottet sätter i fara sitt eget liv eller sin egen hälsa. Det bör jämväl alltid fordras, att kausalsammanhang föreligger mellan den brottsliga handlingen och den följd, som lett till invaliditet. I KAPF 8 § stadgas uttryckligen, att den brottsliga handlingen bör ha "väsentligen bidragit" till uppkomsten av invaliditeten. Samma krav bör utan uttrycklig bestämmelse uppställas även då APL-pension är ifråga. Med brottslig handling avses en handling, som i lag är belagd med straff. För att brottslig handling skall föreligga kräves icke, att därför dömts till straff. Den omständigheten, att åtal icke väckts, utesluter ej handlingens straffbarhet. Har åtal förkastats, kan handlingen ej betraktas som brottslig.

Minskning i relation till nedsättning av andra pensioner

Enligt stadgandena i APL 8 § sammanjämkas arbetspension med övriga, i paragrafens 1 moment nämnda pensioner. Lagrummets ordalydelse förutsätter, att andra pensioner (folkpen-

sionen utgör dock undantag) beaktas till den storlek arbetstagaren faktiskt utfår dem. Har således på grund av olycksfallsförsäkring utgående livränta nedsatts t.ex. på grund av skadeståndstagarens grova vållande eller brottsliga handling, beaktas vid sammanjämkningen endast den nedsatta livräntan. Såsom ovan redan påpekats, är stadgandena om förvägrande eller minskning av arbetspension mindre stränga än motsvarande stadganden i olycksfallsförsäkringslagen. Det är möjligt, att skadestånd för olycksfall nedsättes i ett fall, där det i APL-systemet icke alls finnes någon minskningsrätt eller där skäl till minskning eljest ej prövas föreligga. I sådant fall är det möjligt, att arbetstagarens sammanjämkade totala pensionskydd bevaras oförändrat oaktat företagen nedsättning av skadestånd för olycksfall. Detsamma gäller även företagna minskningar av andra pensioner.

Förfarandet
vid förväg-
rande eller
minskning av
pension

Stadgandena om förvägrande eller minskning av arbetspension förutsätter ej uttryckligen, att förvägrandet eller minskningen kan beslutas endast för viss tid. På andra områden inom socialförsäkringen har framträtt en tendens till ett sådant förfarande, att pension i allmänhet ej minskas, utan förvägras för viss tid. Detta är ett förfarande, som i tekniskt hänseende är lättare att sköta, och i allmänhet även är förmånligare för pensionstagaren. Ett sådant förfarande kan anses vara tillåtet även inom arbetspensionssystemet.

Önskar man likväl tillämpa förfarandet med varaktigt förvägrande eller varaktig minskning, är denna påföljd gällande så länge samma arbetsoförmåga fortgår. I varje fall upphör verkan av beslut om förvägrande eller minskning av pension, då arbetstagaren uppnått pensionsåldern, från vilken tidpunkt han

erhåller oförminskad ålderspension.

Vid sammanjämkning av pensioner beaktas arbetspension till den storlek den har sedan i APL 8 § 4 mom. avsedd minskning företagits.